

AHLÂK-I NÂSİRÎ

Nasiruddin Tusi, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2007, 352 s.

Harun TAKCI*

Bu eserin müellifi olan Nasîruddîn Tûsî (1201-1274), İbn Sînâ'nın meşhur yorumcusu olup felsefî görüşlerinde Meşşâî geleneğin izlerini taşıyan ve bu geleneği devam ettiren en önemli filozoflardan bir tanesidir. Felsefe, Tıp, Matematik, Psikoloji ve Astronomi alanlarında eserler veren Tûsî'nin en meşhur eseri ise Ahlâk-ı Nâsırî'dir. Aynı zamanda da kendisi, Meraga rasathanesinin kurucusudur. Müellifin kendi ifadesinde yer aldığı şekliyle, bu eseri kaleme almasının nedenini, Kûhistan vâlisinin kendisine İbn Miskeveyh'in Tehzîbu'l-Ahlâk'ını Arapça'dan Farsça'ya çevirmesini teklif etmesi üzerine, kendisi bu eser hakkında olumlu fikirler beyan ettikten sonra, eserin üslubunun bozulabileceği endişesiyle bu teklifi uygun görmeyerek, bunun yerine tarihi süreç içerisinde yer alan felsefe ve hikmet birikimini de içeren yeni bir ahlâk kitabı yazılmasının uygun olacağını vâliye ifade etmiş olması olarak açıklamaktadır. Vâlinin teklifi kabul etmesi neticesinde de Tûsî bu eseri kaleme almış ve vâli Nasîruddîn Abdurrahîm'e nispetle ederek, bu esere Ahlâkı Nâsırî ismini vermiştir.

Bu eser, İslam Düşüncesi'nin Ahlak Felsefesi alanında en meşhur ve en kapsamlı eseri olmasının yanı sıra, İslâm Felsefesi klasiklerinden sayılmaktadır. Çünkü bu önemli eser yalnızca bir Ahlâk Felsefesi eseri değildir, pratik akıldan doğan pratik felsefenin temel disiplinlerinden Ekonomi ve Siyaset Felsefesini de kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığı takdirde, eser, İslam Felsefesi tarihinde pra-

* SAÜ Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Öğrencisi

tık felsefeyi bütün olarak ele alan ilk sistematik eser olma özelliğini de kendi bünyesinde barındırmaktadır.

Eserin girişinde müellif felsefenin ne olduğuna dair tanımlama yaparken, şeyleri oldukları hal üzere bilmek, insan nefsinin yönelmiş olduğu yetkinliğe ulaşılacak şekilde ve güç yettiği ölçüde işleri gerektiği gibi yerine getirmek olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra felsefeyi teorik ve pratik felsefe olmak üzere iki türlü ayrıma tabi tutarak, bunların her birinin alt bilimlerini hakkında bilgi vermektedir. Teorik felsefenin konuları genel itibarıyla metafizik, fizik ve doğa ilimleri olarak ayrılırken pratik felsefenin konuları ise; ahlak terbiyesi, ev idaresi ve devlet yönetimi olarak ayrıma tabi tutulmaktadır. Filozof kısaca bu bilgileri aktardıktan sonra, eserde yer verdiği bilgilerin kendisine ait olmadığını belirterek okuyucunun bu görüşlere dair herhangi bir itirazının olması durumunda bu itirazların mercüünün kendisi olmadığını zira kendisinin sadece kendinden önceki filozofların ahlak hakkındaki değerlendirmelerine yer verdiğini, bunu yaparken de herhangi bir yargıda bulunmaksızın meseleleri olduğu gibi aktardığını belirtmektedir. Filozofun üç makale halinde tertiple ettiği bu eserde, her bir makaleyi kendi içerisinde fasıllara ayırarak, sistematik bir biçimde, meseleleri incelemeye tabi tuttuğunu belirtmekte fayda vardır. Bu makalelerde yer alan ve üzerinde bir takım değerlendirmelerin yapıldığı fasıllar ve onların ihtiva ettiği ana fikirler kısaca şu şekilde özetlenebilir.

Birinci makale iki kısımdan oluşmaktadır ve ahlâk terbiyesi hakkında bilgiler içermektedir.

Birinci kısım yedi fasıldan ibaret olup, ilkeler hakkında bilgiler içermektedir. Birinci fasıldan itibaren onu takip eden fasıllarda sırasıyla şu konular üzerinde durulmaktadır. Öncelikle filozof, her ilmin kendine has ilkelerinin bulunduğu fakat bunun yanı sıra diğer ilimlerden faydalanacağı ilkelerin de bulunabileceği ifade etmektedir. Daha sonra düşünen nefis olarak adlandırılan insânî nefsin bilinmesi ve bu nefsin özelliklerinin neler olduğunu anlatmaktadır. İnsânî nefsin kuvvelerinin sayılması ve onun diğer kuvvelerden ayrıldığı noktaların neler olduğu konusu işlenmektedir. Bu âlemde varolanların içerisinde insanın, en şerefli olma özelliğine sahip olduğu detaylı bir şekilde incelemektedir. Ardından insânî nefsin sahip olduğu yetkinliğin ve noksanlığın açıklamasına yer vermektedir. Nefsin yetkinliğinin neye olduğunu ve bu hususta gerçeğe muhalif olan kişilerin kusurlarının neler olduğunu anlatmaktadır. Son olarak da, yetkinliğe ulaşmak istenilen iyilik ve mutluluğun özelliklerinin neler olduğunu incelemesine yer vermektedir.

İkinci kısım on fasıldan oluşmakta ve maksatlar hakkında bilgiler içermektedir.

Bu kısımda da diğerinde olduğu gibi sırasıyla şu hususlar üzerinde durulmaktadır. Huyun tanımı yapılarak, onun gerçekliği ve ahlâkın değiştirilme imkânının açıklaması yapılmaktadır. Ahlâk terbiyesi sanatının, sanatların en şerefli olduğu belirtilmektedir. Daha sonra güzel ahlâkı oluşturan erdem cinslerinin sayısı verilmektedir. Erdem cinslerinin altında olan türler işlenmektedir. Erdem cinslerinin zıtları olan erdemsizlik sınıflarının sayısı verilmektedir. Erdemlerle onlara benzeyen haller arasındaki fark belirtilmektedir. Adaletin diğer erdemlere üstünlüğü, onun halleri ve kısımlarının açıklanması yapılmaktadır. Erdemlerin elde edilme sırası ve mutluluk mertebeleri sıralanmaktadır. Nefsin sağlığının erdemlerin muhafazasıyla sınırlı olan bu sağlığının korunması işlenmektedir. Son olarak da, nefsin hastalıklarının tedavisinin erdemsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabileceği ifade edilmektedir.

İkinci makale beş fasıldan müteşekkil olup, ev idaresi hakkında bilgiler içermektedir.

İlk olarak evlere olan ihtiyacın sebebi, evlerin rükünlerinin açıklanması ve bu anlamda önemli olan şeyin takdim edilmesi işlenmektedir. Daha sonra ise sırasıyla, malların ve yiyeceklerin idaresi ve yönetiminin bilgisi yer almaktadır. Eşin yönetim ve idaresinin bilgisine yer verilmektedir. Çocukların yönetim ve idaresi bilgisi ve onların terbiyesi hususuna değinilmektedir. Hizmetçi ve kölelerin yönetim ve idare edilmesi konusu işlenmektedir.

Üçüncü makale ise sekiz fasıldan oluşmakta ve devlet yönetimi hakkındaki bilgileri ihtiva etmektedir.

Öncelikle meseleye giriş mahiyetinde olan, toplumsallaşma ihtiyacının sebebi ve bu ilmin mahiyet ve erdemi konusu üzerinde durulmaktadır. Daha sonra da toplanmaların bağlantısının kendisiyle gerçekleştiği sevginin erdem oluşu ve onun kısımlarının neler olduğunun açıklanması yapılmaktadır. Ardından sırasıyla, toplanma kısımları ve devletin hallerinin açıklanması yer almaktadır. Hükümdarlık yönetimi ve hükümdarların adabı hususu işlenmektedir. Hizmetçilerin yönetimi ve hükümdarların yönetimi altında bulunan halkın adabının neler olduğuna dair hususlar konu edilmektedir. Arkadaşlığın erdem oluşu ve arkadaşlarla ilişkinin niteliğinin neler olması gerektiği üzerinde durulmaktadır. İnsan sınıflarıyla olan sosyal ilişkilerin özellikleri anlatılmaktadır. Son olarak da, bütün bölümler için yararlı olan Platon'un vasiyetlerinin yer almaktadır.

Sonuç olarak ahlâk terbiyesi, ev idaresi ve devlet yönetimi olmak üzere üç temel makaleden oluşan eserin en önemli özelliği ise; ahlâk, ekonomi ve siyaset felsefesine dair İslam Felsefesindeki ve Aristoteles ile bu filozofların öncesindeki görüşleri, kitabın başındaki kendi ifadesinde de belirttiği gibi, derleyip sistematize etmiş olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, eserin ehemmiyetine katkıda bulunan bir diğer husus da, eserde Platon, Aristoteles ve İbn Miskeveyh gibi filozofların ismi açıkça zikredilerek onların fikirlerine geniş ölçüde yer verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.